

תרומת היהודים לתרבות העולם בעת החדשה JEWISH CONTRIBUTION TO WORLD CULTURE IN THE MODERN ERA

(חלק ראשון בסדרה - PART 1)

576 ■ 4/1998 ■ ניסן התשנ"ח

רשות הדואר
ISRAEL POSTAL AUTHORITY
PHILATELIC SERVICE **השירות הבולאי**

הדרמות של רסקין ושל קורני, סירה הרבה בעולם, התפרסמה במאהבית, ובלא להינשא לאיש גידלה שני ילדים בני שני אבות שונים. הייתה אהובתו של המשורר אלפרד דה-מיסה. לאחר מותה המוקדם משחפת, הספידה הרב הראשי של פאריס בשפה העברית.

פרופ' מנחם ברנר

האוניברסיטה העברית, ירושלים

אלברט איינשטיין, אולם, גרמניה, 1879 - ניו-ג'רסי, 1955

פ ייקא, פילוסוף ומתמטיקאי, מגאני המדע בכל הזמנים. התפרסם כיצור תורת היחסות הפרטית והכללית, שחוללה מהפכה בהשקפות שהיו מקובלות מאז ימיו של ניוטון על חוקי המשיכה בפרט ועל מהותם של החלל והזמן בכלל. ב-1905 פרסם סדרת מאמרים מקוריים במיוחד באחד מהם נית הסבר מולקולרי לתנועת בראון, שהיא יסוד של תורת הגזים. בארבעה מאמרים נוספים הציג לראשונה את התורה שמאחור יותר נודעה בשם תורת היחסות ועל כך קיבל את הדוקטורט. במאמר אחר הסביר את האפקט הפוטואלקטרי על סמך ההנחה שקיימים חלקיקים בדידים, פוטונים, של אור. בכך ערער את הבלעדיות של תורת הגלים כהסבר לתורת האור. עבור עבודה זו זכה ב-1921 בפרס נובל (תורת היחסות הייתה עדיין שנויה במחלוקת באותם ימים). ב-1907 פרסם את המשוואה הידועה $E=mc^2$ הכורכת אנרגיה ומסה זו בוז ותרם בכך להסבר של התופעה המדהימה של דריואקטיוויות. עם עלותו של היסטר לשלטון עזב את אירופה והשתקע בארה"ב. משם פעל יחד עם חיים ויצמן להגשמת הרעיון הציוני. מ-1933 היה פרופסור למתמטיקה במכון ללימודים מתקדמים של אוניברסיטת פרינסטון בניו-ג'רסי, ארה"ב. איינשטיין פעל בעקביות לטובת ייסוד המוסדות האקדמיים הראשונים במדינה: האוניברסיטה העברית והטכניון. עץ הדקל ששתל ב-1923 בחצר הטכניון בחיפה צומח שם עד היום. ב-1952, אחרי מותו של חיים ויצמן, דחה הצעה לשמש כנשיאה השני של מדינת ישראל.

לב דוידוביץ' לנדאו, אזרבייג'ן, 1908 - מוסקווה, 1968

מ חשבו הפיזיקאים של המאה ה-20. עוד בהיותו סטודנט תרם תרומה חשובה לתורת הקוונטים. עבודתו המדעית הקיפה שטחים רבים בפיזיקה עיונית ביניהם: פיזיקה של טמ"פ נמוכות, פיזיקה של מצב מוצק, קרינה קוסמית ופולסמה. בשנות ה-30 של המאה היה לנדאו חלוץ התאוריה המתמטית של "אזורים" בחומרים מגנטיים. תורת הדיאמגנטיות של אלקטרונים במתכות, הנקראת על שמו, מסבירה את תכונותיהן המגנטיות של המתכות בטמפרטורות נמוכות. מחקריו העיוניים בהליום נוזלי זיכוהו בפרס נובל לפיזיקה (1962). תהילתו של לנדאו יצאה גם על כשרון הפדגוגי. סדרת ספרים בפיזיקה עיונית שחיבר יחד עם תלמידיו ליפשיץ תורגמה לשפות רבות ובמשך שנים רבות שימשה להוראה באוניברסיטאות ידועות שם ברחבי העולם ובכללן בישראל.

פרופ' נצה מובשוביץ-הדר

מנהלת המוזיאון הלאומי למדע, הטכניון חיפה

בסוף שנה זו יופיע חלקה השני של הסדרה, אשר תוקדש לאישים הבאים: **פאול ארליך, אמיל דורקהיים, נורברט וינר, רוזה לוקסמבורג, מרטין בובר, זיגמונד פרויד.**

מעצבי הבולים: חובב רשלך, אד ואן איין, רות בקמן (מלכא), דניאל גולדברג, מאשה יוזפולסקי, מרי סרמונטה

STAMPS DESIGNERS: HOVAV RASHELBAKH, AD VANOOIJEN, RUTH BECKMAN (MALKA), DANIEL GOLDBERG, MASHA YOZEPPOLSKY, MARIO SERMONTA

ה חל מסוף המאה ה-19 עוברים היהודים אנטיצפיה המשווה את מעמדם החוקי למעמד כל האזרחים האחרים. תהליך זה שראשיתו בצרפת שלאחר המהפכה ובארצות הברית, המשכו בארצות מערב-אירופה האחרות וסופו שהוא מגיע - עם המהפכה החסית - גם למזרח אירופה, מסיר בהדרגה את חומות הגטו הממשיית והרחמית שחצו בין היהודים לבין התרבויות של סביבתם. הכבוד והעידוד המיוחדים, שניתנו תמיד בתרבות היהודית המסורתית להשכלה וללימוד, מביאים עתה לכך שספסר גדל והולך של יהודים מביאים תרומה ממשית למדעים, לאמנויות ולחיים החברתיים והמדיניים. היהודים מתבלטים במדעים העיוניים, בפילוסופיה, במדעי החברה, במוזיקה ובספרות וחדרים בצורה בולטת גם לאמנויות שלא טופחו במסורת שלהם, כמו התאטרון והאמנויות הפלסטיות. בחיים החברתיים והמדיניים הם בולטים בכניסתם לעמדות הנהגה במפלגות המרכז הליברלי-דמוקרטיות והשמאל הסוציאליסטי והקומוניסטי, מפלגות שחרתו על דגלן ונאבקו - לפחות במוצהר - למען שוויון ונגד אפליה. סדרת אישים זו אינה ממצה כמובן את הנושא. הבחירה נעשתה במגמה להדגיש את הרבגוניות המאפיינת את תרומת היהודים לתרבות הכללית.

ליאון בלוז, אלזס, 1872 - פאריס, 1950

מ שורר, סופר, מבקר ספרות ותאטרון שנעשה מנהיג בולט של המפלגה הסוציאליסטית הצרפתית וראש שתי ממשלות בצרפת בשנים 1936-1938. בלוז היה הרוח החיה בהקמת "החזית העממית" שבה התלכדו כל זרמי השמאל בצרפת לחסימת הפאשיזם. בשנות כהונתו כראש ממשלה הונהגו רפורמות חברתיות רבות שביססו את זכויות העובדים בתחום הבטיחות, החופש והשקט, ושבעו העבודה צומצם על-ידי חוק ל-40 שעות שבועיות. עם כיבוש צרפת נעצר ע"י גרמני. לאחר ששוחרר המחנה בידי הכוחות האמריקאים נחוג שובו על-יד כל מתנגדי הנאציזם, ובלוז נתן ביטוי לחזרתו היהודית בהיענותו להצעת ויצמן להיות חבר בהנהלת הסוכנות. פעל רבות למען הקמת מדינת ישראל ולמען עליית שארית הפליטה אליה.

פרנץ קפקא, פראג, 1883-1924

מ גדולי הסופרים במאה ה-20 ורב ההשפעה שבהם. כתב בעיקר גרמנית והיה סופר אלמוני כמעט עד לסוף שנות ה-30 ושנות ה-40 של המאה. הסיבה לכך היא כי מיטע לפרסם שלוש יצירותיו הארוכות - אמריקה, המשפט, הטירה - כמו גם הרבה מספריו הקצרים, פורסמו רק לאחר מותו וביגוד לצוואתו על-ידי ידידו הסופר מקס ברוד. סיפוריו הראלסטיים והמסתוריים גם יחד נעשו מוקד לאן-סוף פרשנויות פילוסופיות, תאולוגיות, חברתיות ופסיכולוגיות וכן גם נושא לעיבודים תאטרוניים וקולנועיים ומקור השראה להשפעות וחיקויים. כל יצירותיו וחלק מימוניו ואגרותיו תורגמו לעברית.

ג'ורג' גרשווין, ניו-יורק, 1898-1937

ה מלחין האמריקני הראשון שהשתמש בג'אז כמקור השראה מכובד. יצירותיו זכו גם מחוץ לאמריקה הן להערכת שוררי-מוזיקה מקצועיים והן לאהבת הקהל הרחב. בגדולה בארכה שבה, האופרה "פרנץ ובס", הרבה להשתמש בעיבוד שירים מסורתיים של השחורים בדרום ארה"ב, ואילו בכמה מיצירותיו לאולם הקונצרטים ניכרת השפעה גם של סגנונות חזנות יהודית. בין יצירותיו הידועות הנספחות - "רפסודיה בכחול" ו"אמריקני בפאריס".

אליזבת רשל (רחל) פליקס, שווייץ, 1821 - פאריס, 1858

ה ת רחל יהודי שהיהר שווייץ לפאריס. "אמצע" על-ידי מורה לזמרה מלה-כשרונות ששמע אותה מנגנת עם אחיותיה ברחוב ונעשתה לשחקנית הגדולה ביותר של צרפת במאה ה-19. בעיקר נודעה כמבצעת

JEWISH CONTRIBUTION TO WORLD CULTURE IN THE MODERN ERA (part 1)

Towards the end of the 18th Century, Jews began to undergo an emancipation that likened their legal status to that of all other citizens. This process, which began in post-Revolution France and in the United States, spread to other West European countries, and finally, together with the Russian Revolution, reached Eastern Europe as well, gradually bringing down the material and spiritual ghetto walls that had separated them from the cultures of their respective surroundings. Traditional Jewish culture has always demonstrated a special respect and encouragement for education and learning, and as a result, an ever-increasing number of Jews now began to play a significant role in the sciences, the arts and in social and political life. Jews were prominent not only in the theoretical sciences, philosophy, the social sciences, music and literature; but they also took up prominent positions in various arts that were not traditionally nurtured in the framework of Jewish culture, such as the theater and the material arts. In social and political life, Jews began to fill prominent leadership positions in the liberal-democratic, central, political parties, as well as in the socialist and communist left, parties that had raised the banner and had struggled - in a declarative manner at least - for equality and against discrimination. This series of figures certainly does not exhaust the issue. The selection was made with the intention of emphasizing the multifaceted nature of the Jewish contribution to general culture.

Leon Blum, Alsace, 1872 - Paris, 1950

Poet, writer and critic of literature and theater who became a prominent leader of the French socialist party, and headed two governments in France from 1936 - 1938. Blum was the driving spirit behind the establishment of "The Popular Front", into which all the left-wing factions in France united to counter fascism. Blum's term as Prime Minister saw the implementation of numerous social reforms that provided a solid base for workers' rights in the field of insurance, holiday leave and further training, and the workweek was reduced, by law, to 40 hours. With the occupation of France, Blum was arrested by the Vichy government, and he spent the years of World War II in a German concentration camp. His return to France, following the liberation of the camp by the American forces, was celebrated by all those who opposed the Nazis, and Blum gave expression to his Jewish identity by accepting Chaim Weizmann's offer to serve as a member of the board of the Jewish Agency. Blum played a significant role in the establishment of the State of Israel, working to bring the remaining survivors to Israel.

Franz Kafka, Prague, 1883-1924

One of the most influential of the great writers of the 20th Century, Kafka wrote primarily in German, but he remained an almost anonymous writer until the late 1930s and 1940s. The reason for this anonymity was that he rarely published, and his three long works, 'America', 'The Trial' and 'The Castle', like many of his short stories were published only after his death, and contrary to his will, by his friend the writer, Max Brod. His realistic, yet mysterious stories have been the focus of infinite philosophical, theological, social and psychological interpretations, as well as the subjects of theater and cinema adaptations and sources of inspiration for influences and imitations. All of Kafka's works, together with a portion of his diary and his letters, have been translated into Hebrew.

George Gershwin, New York, 1898-1937

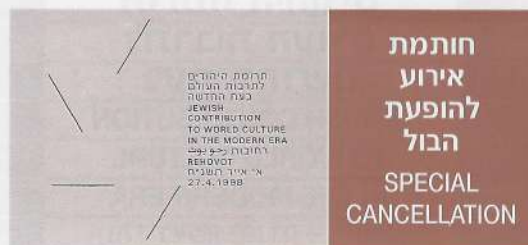
The first American composer who used Jazz as a respectable source of inspiration. His works won both the appreciation of professional music-lovers and the love of the general public, both in the United States and abroad. In his largest and longest work - the opera, "Porgy and Bess" - Gershwin used many musical adaptations of traditional songs of the black people in the southern United States; whereas, in some of his concert hall pieces, one can discern the influence of cantor-singing styles. His renowned works also include "Rhapsody in Blue" and "An American in Paris".

Elizabeth Rachael (Rachel) Felix, Switzerland, 1821 - Paris, 1858

Daughter of a Jewish peddler who emigrated from Switzerland to Paris. Felix was "adopted" by a singing teacher - a talent scout who heard her singing in the street with her sister - and she became France's greatest actress of the 19th Century. She was particularly renowned for her parts in the dramas of Racine and Corneille. Felix toured the world. Her lovers, including the poet Alfred De Misse, brought her fame; and without ever marrying, she raised two children, each from different fathers. Following her untimely death from tuberculosis, the Chief Rabbi of Paris delivered her eulogy in Hebrew.

Prof. Menahem Brinker
Hebrew University, Jerusalem

השירות הבולאי - טל: 03-5123933
שדרות ירושלים 12, תל אביב-יפו 68021
The Israel Philatelic Service - Tel: 972-3-5123933
12 Sderot Yerushalayim, 68021, Tel Aviv-Yafo

Albert Einstein,

Ulm, Germany 1879 - New Jersey 1955

Einstein was a physicist, philosopher, mathematician and one of the greatest scientists of all times. He is famous for the development of The Special and the General Theory of Relativity which revolutionized views accepted since the time of Newton regarding laws of gravity and questions of space and time. In 1905, Einstein published a particularly original series of articles. In one of these articles he detailed a molecular explanation of the Brownian motion that served as the foundation for the theory of gases. In four consecutive articles he presented what later became his theory of relativity, which gained him his doctorate. In another article he explained the photo-electric effect, based on the assumption of the existence of tiny particles of light cold photons. His thinking shattered the exclusive theory of waves, that until then had been the only explanation of the theory of light, cold photons. This work earned him the Nobel Prize in 1921 (at this stage, the theory of relativity was still entrenched in argumentative differences of opinion). In 1907 Einstein published his well-known equation, $E=MC^2$, binding energy and mass and contributing to the understanding of the amazing phenomena of radioactivity. When Hitler rose to power, Einstein left Europe and settled in the USA. From the United States he worked together with Chaim Weizmann to realize the Zionist idea. In 1933 Einstein became a professor of mathematics at Princeton University in New Jersey. Einstein was very consistent in supporting the establishment of the first academic institutions in Israel, the Hebrew University and the Technion. The palm tree that he planted in 1923 in the Technion courtyard still grows there today. In 1952, following the death of President Chaim Weizmann, Einstein turned down an offer to preside as the second president of Israel.

Lev Davidovich Landau, Azerbaijan, 1908 - Moscow, 1968

One of the most important physicists of the 20th century. While he was still a student Landau, made an important contribution to the Quantum Theory. His work covered many fields in theoretical physics including physics of low temperatures, physics of solid states, cosmic radiation and plasma. In the 1930's Landau was a pioneer of the mathematical theory of magnetic zones. The theory named after him, explains the magnetic characteristics of metal in low temperatures. His theoretical experiments with liquid helium earned him the Nobel Prize for Physics in 1962. Landau was also well known for his teaching talents. The series of books on theoretical physics, that he published together with his student Lipschitz, was translated into several languages and was used as a textbook in universities around the world and in Israel for many years.

Prof. Nitsa Movshovitz-Hadar, Director
The National Science Museum, Technion, Haifa

Jewish Contribution to World Culture in the Modern Era

Issue: April 1998

Designers: Hovav Rashedbach, Ad Vanooijen, Ruth Beckman, Daniel Goldberg, Masha Yozepolsky, Mario Sermoneta
Size: 20 mm x 25.7 mm
Plate no.: 348, Sheet of 6 stamps, Tabs: 6
Printers: Government Printers
Method of printing: Offset

Contribution Juive à la Culture Mondiale de l'Ere Moderne

Emission: Avril 1998

Dessinateurs: Hovav Rashedbach, Ad Vanooijen, Ruth Beckman, Daniel Goldberg, Masha Yozepolsky, Mario Sermoneta
Format: 20 mm x 25.7 mm
No. de planche: 348, Feuille de 6 timbres, Bandelettes: 6
Imprimerie: Presses du Gouvernement.
Mode d'impression: Offset

Contribucion Judia a la Cultura Mundial de la Era Moderna

Emission: Abril de 1998

Dibujante: Hovav Rashedbach, Ad Vanooijen, Ruth Beckman, Daniel Goldberg, Masha Yozepolsky, Mario Sermoneta
Tamaño: 20 mm x 25.7 mm
No. de plancha: 348, Pliego de 6 sellos, Bandeletas: 6
Imprenta: Imprenta del Estado
Sistema de impresion: Offset